

Heydər Əliyev İli 2023

Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyəti qətiyyət, aşkarlıq və kollegiallıq nümunəsidir

Yüz illiyini qeyd etdiyimiz Ulu Öndərin 2023-cü ildə həyatının hər anı yenidən vərəqlənir, onu taniyan insanların qəlbində özünə məskən salmış və heç vaxt unudulmayacaq obrazı canlanır.

Bütün ömrünü Azərbaycanın tərəqqisinə, onun varlığını dünyada tanıdılmasına, bugünkü müstəqilliyimizin bünövrəsinin qoyulmasına və möhkəmlənməsinə həsr etmiş bu dahi insanın adı tariximizə ən parlaq şəxsiyyəti kimi daim xatırlanacaq və yaşayacaqdır.

Ona görə yaşayacaqdır ki, xalqın, dövlətin qorunması, yaşadılması və tərəqqisi üçün hətta özünü qurban verməyə belə hazır olmuş, Azərbaycan üçün hər zaman sinəsini sipər etmişdir. Onun həyat kredosu bundan ibarət idi ki, dövlətçilik haqqında düşüncə adam, xüsusən dövlətə başçılıq edən insanlar heç vaxt özü haqqında düşünməməlidir.

Heydər Əliyev ona görə daim xatırlanacaq ki, o, hələ sovet dövründə Azərbaycanın zəngin iqtisadi və sənaye potensialını yaratmaq üçün müstəqilliyimizin bünövrəsinə qoymuş, müstəqillik illərində isə onun çağdaş dünyanın tələblərinə cavab verən hüquqi bazasının formalaşmasını təmin etmiş, beynəlxalq prinsip və normalara uyğun qanunların və digər normativ hüquqi aktların hazırlanmasına uğurla rəhbərlik etmişdir. Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətinin əsas ideyası, bu sahədə qarşıya qoyduğu əsas vəzifə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini qorumaq, saxlamaq, möhkəmləndirmək, inkişaf etdirmək və onu əbədi etmək idi. Bu baxımdan bilavasitə Heydər Əliyevin rəhbərliyi və iştirakı ilə hazırlanmış və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq referendumunda qəbul olunmuş yeni Konstitusiyayı xüsusi vurğulamaq lazımdır.

Ulu Öndər deyirdi: "Biz ələ bir Konstitusiya qəbul etməliyik ki, o, müstəqil Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsipləri əsasında uzun müddət sabit yaşamasını təmin edən əsas qanun, tarixi sənəd olsun". Bu Konstitusiya çox böyük uzaqgörənlik və müdrikliklə hazırlanmış, Azərbaycanın müstəqilliyinin əbədləşdirilməsi üçün möhkəm hüquqi bazanın yaradılması ilə başa çatmışdır və artıq 30 ilə yaxındır ki, ölkəmizin varlığını, onun idarəçilik sisteminin əsas prinsiplərini müəyyən edir, dövlətimizin gələcəyini, qüdrətini və sarsılmazlığını təmin edir.

İnsan hüquq və azadlıqlarının bütün zəruri meyarlarını təsbit edən əsas qanunumuzda hər bir müddəanın hərtərəfli və dərin düşüncə ilə hazırlanmış, bütünlüklü və bütünlüklü şəkildə təsbit olunduğu göz qabağındadır. Ölkənin siyasi, iqtisadi, hüquqi sistemini müəyyən edən bu ana qanunumuzun hər bir cümləsi, hər bir sözü Ulu Öndər tərəfindən döndürülən, döndürülən, bütünlüklü şəkildə təsbit olunduğu göz qabağındadır. Ölkənin siyasi, iqtisadi, hüquqi sistemini müəyyən edən bu ana qanunumuzun hər bir cümləsi, hər bir sözü Ulu Öndər tərəfindən döndürülən, döndürülən, bütünlüklü şəkildə təsbit olunduğu göz qabağındadır.

Belə müddəalardan biri də Azərbaycanın dövlət dilinin müəyyən edilməsi ilə bağlı olmuşdur. Keçmiş sovetlər ittifaqının tərkibində olan Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi kimi respublikaya rəhbərlik edən Ümummilli Liderin çox böyük səyləri nəticəsində digər sovet respublikalarından fərqli olaraq Azərbaycan Respublikasının 1978-ci ildə qəbul edilmiş Konstitusiyasında Azərbaycan dilinə dövlət dili statusu verilmişdi. O zaman üçün böyük tarixi hadisə hesab edilən bu fakt böyük rezonans doğurmuş, möhür Azərbaycanın sayəsində qonşu respublikaların konstitusiyalarında da belə bir müddəə əks olunmuşdur.

Azərbaycanın yeni Konstitusiyasının hazırlanmasına hələ 1991-ci ildən cəhd göstərilirdi, yaranmış tarixi şərait buna imkan verməmiş və bu mühüm işə yalnız 1995-ci ildə start verilərək həmin ildə də başa çatdırılmışdır. O dövrdə yaşayan insanlar üçün ki, Azərbaycan tarixinin bu çətin və mürəkkəb dövrünü yaxşı xatırlayırlar. İqtisadi çətinliklər, yurd-yuvasından didərgin salınmış məcburi köçkünlərin problemləri, dövlət çevrilişinə edilən cəhdlər, neft gəlirlərinin hələ ölkəyə daxil olmaması, ordu quruculuğunda çətinliklər yaşanması və onun çox mürəkkəb problemlərinin həlli, erməni diasporunun təsiri altında olan və ikili standartların prinsipi ilə işləyən beynəlxalq təşkilatların, bir çox xarici dövlətlərin nümayəndələrinin ölkəmizə qarşı açıq-aydın düşmən münasibəti vəziyyəti daha da çətinləşdirirdi. Bu çətinlikləri dəf etməklə yanaşı, xalqımızın, dövlətimizin gələcək taleyini, müqəddəratını müəyyən edən hüquqi bazanın - yeni Azərbaycan Konstitusiyasının hazırlanması və qəbul edilməsi o zaman üçün ağılaşmış dərcədə mürəkkəb məsələ idi.

Təkcə Azərbaycanın yeni Konstitusiyasının hazırlanması prosesini izləmək kifayətdir ki, o dövrdə baş verən tarixi hadisələrin, həm də böyük siyasətçi və dövlət xadiminin ön çətin vəziyyətlərdə necə çıxış yolu tapmasının şahidi olasan. Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının taleyini xilaskar kimi göndərilən bir ilahi şəxsiyyət olduğu onun ancaq onun gördüyü və misilsiz işlər əsasında müəyyən etmək olar.

Heydər Əliyev özünün böyük, heyrtəməz istedadı və təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə çox zəngin, mükəmməl idarəçilik məktəbi, dövlətçilik ənənəsi yaratmağa nail oldu. Ömrünün ilk gənclik illərindən həyatın bütün çətinliklərini, sıxıntıları yaşamış, sovet sisteminin iç üzünü yaxından görüb öyrənmiş və müdrik dövlət xadimi heç vaxt emosionala qapılmır, hər hansı qərarı qəbul edərkən son dərəcə soyuqqanlılıq göstərir, necə deyirlər, hər bir qərarı yüz dəfə ölüb-biçirdi. O, Azərbaycanın dövlət rəhbəri kimi bütün dünyaya böyən edirdi ki, biz respublikanın ictimaiyyətinə də, cəmiyyətinə də, bütün dünyaya da açıyıq. Ona görə heç kəsə də buna heç bir şübhə olmasın ki, respublikamız üçün tələyikli, tarixi əhəmiyyətli məsələləri tam aşkarlıq şəraitində, demokratik prinsiplər əsasında həyata keçirəcəyik.

Onun xalqın təkid ilə Azərbaycan rəhbərliyinə gətirilməsi Azərbaycan tarixində tam yeni bir mərhələnin başlanğıcı oldu. Hələ Milli Məclisin sədri kimi fəaliyyətə başladığı gündən sorişsəz rəhbərlərin günahı üzündən param-parça edilmiş, düşmənlər tapdığına verilmiş digər Azərbaycanımızın bir Simurq qusu kimi odun-alovun içindən çıxaraq yenidən pərvəzlənməsi, xalqımızda Azərbaycanın gələcəyinə inanma yaradılması, acı həqiqətləri üzə deməklə hər kəsin əsl simasını

göstərmək, Azərbaycana nə dərəcədə sadıq vətəndaş olmasını çox qısa bir zaman kəsiyində sübuta yetirmək ancaq Heydər Əliyev kimi böyük siyasətçilərə nəsib ola bilərdi.

Heydər Əliyevin xalqına əsl sədaqəti, ilk növbədə, onun heç nəyi xalqdan gizlətməməsi və çıxış yolunu xalqla birlikdə axtarması idi. Heydər Əliyev cəmiyyətin bütün siyasətçilərini dövlətin mənafeyi üçün səfərbər etməyi vacib hesab edərək ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyaları və təşkilatları ümummilli məsələlərdə bir yerdə olmağa çağırırdı.

Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətinin əsas cəhətlərindən biri də bu idi ki, o, xalqı ilə ünsiyyətə, birbaşa dialoqdan qətiyyət qorxmur, çəkinməz. Onun respublikanın müxtəlif regionlarına etdiyi səfərləri dövlətin mənafeyi üçün səfərbər etməyi vacib hesab edərək ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyaları və təşkilatları ümummilli məsələlərdə bir yerdə olmağa çağırırdı.

Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətinin əsas cəhətlərindən biri də bu idi ki, o, xalqı ilə ünsiyyətə, birbaşa dialoqdan qətiyyət qorxmur, çəkinməz. Onun respublikanın müxtəlif regionlarına etdiyi səfərləri dövlətin mənafeyi üçün səfərbər etməyi vacib hesab edərək ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyaları və təşkilatları ümummilli məsələlərdə bir yerdə olmağa çağırırdı.

Ərazisi işğal olunmuş, bir milyona yaxın qaçqını və məcburi köçkünlü olan Azərbaycana heç bir xarici maddi dəstək olmadığı halda, bu xalqı yaşadan və onun lazımı həyat şəraitini təmin edən Azərbaycan bu işləri möhür Heydər Əliyevin titanlı səyləri nəticəsində həyata keçirə bildi.

O illərdə baş verən bu hadisələrin canlı şahidi və müəyyən dərəcədə iştirakçısı olduğum üçün Ulu Öndərə və taleyimin həmişə minnətdar olmamış və olacağam. Ulu Öndər haqqında, onunla görüşdiyim anlar, unudulmaz dəqiqələrə bağlı təəssülatları vaxtilə mətbuatda bölüşdüyümə görə onları təkrarlamaq istəməmişəm də, böyük siyasi xadimin idarəçilik məktəbindən az-çox bəhrələndiyimi qürurla qeyd etmək istərdim. İşimin xüsusiyyəti ilə əlaqədar ünsiyyətə olduğum hər bir anı xatırlayıram və onlar yaddaşımda əbədi həkk olunmuşdur. Heydər Əliyevin yaratdığı idarəçilik sisteminin yüksək tələbkarlıq və qətiyyətli müəşayət edildiyinə görə çox səmərəli işlədiyini şahidliyəm.

Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətinin idarəçilik üslubunun əsas xüsusiyyətlərindən öyrənilməsi bu gün üçün də gərəklidir və zəruridir. Ulu Öndərin siyasi xəttini olduqca yüksək səviyyədə həyata keçirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev möhür Heydər Əliyevin idarəçilik məktəbinin yetirməsi olduğuna görə bu gün dünya siyasətçilərinin aparıcı simalarından biri sayılır və böyük nüfuz qazanmışdır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ulu Öndərin 1993-2003-cü illərdəki fəaliyyəti haqqında danışıqlarını haqlı olaraq qeyd edir ki, bu illər ölkəmiz üçün həlledici illər olmuş, möhür həmin dövrdə dövlətçiliyimizin möhkəm təməli qoyulmuş, Azərbaycanın istər daxili, istərsə də xarici siyasətlə bağlı strateji xətti müəyyən edilmiş, respublikamız dünya birliyinə qovuşaraq özünü tanıtdıra bilmiş, ciddi islahatlar aparılmış, ölkəyə böyük həcmdə investisiyalar cəlb edilmiş, müstəqil dövlət Konstitusiyası qəbul edilmiş, siyasi sistem möhkəmlənmiş və ölkəmizin uğurlu inkişafı üçün möhkəm zəmin yaradılmışdır.

Heydər Əliyevin həyatının sonuncu 10 ili zamana sığmayan illərdir, yəni həmin illər özündə onun Azərbaycan xalqı üçün gördüyü işlərin miqyası haqiqətən ölçüyəgəlməzdir. Əvvəldə qeyd etdiyim kimi, bilavasitə iştirakçısı olduğum tədbirlərdə onun nə qədər zəngin erudisiyaya, böyük dünyagörüşünə sahib olduğunu daha yaxından görür və mülahidə edirdim. Keçirdiyi çox məhsuldar, səmərəli müşavirə və digər tədbirlərdə Ulu Öndər hər kəsi diqqətlə dinləyərək öz müdrik tapşırıq və tövsiyələri ilə operativ həll olunmalı məsələlərlə yanaşı, Azərbaycan dövlətinin və ölkəmizin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində böyük əhəmiyyət daşıyan problemlərə də xüsusi diqqət yetirirdi.

Bir daha Ulu Öndərin bizə yadigar qoyduğu Konstitusiyamızın müzakirələri göz önündə canlanır. Ümumxalq referendumunda qəbul edilmiş bu akt Azərbaycanın tale aktı, tale sənədi sayılmalıdır. Həmin dövrün mətbuatda dərc edilmiş və Prezident Administrasiyasında saxlanılmış stenogramlarını vərəqləyərkən, onun dövlət idarəçiliyi sistemi haqqında irəli sürdüyü əsas tezislərini, müəyyən etdiyi istiqamətləri və prinsiplərini son dərəcə əhəmiyyətli olduğu bir daha öz təsdiqini tapır. Onun bu sahədə irəli sürdüyü fikirlər bu gün Azərbaycanın dövlət idarəçiliyinin əsas mahiyyətini ifadə edir və həmin tezislər və ideyaları daim öyrənilməyə, araşdırılmağa layiqdir. Bir daha Konstitusiya ilə bağlı müzakirələrə qayıtmaq yerinə düşür.

Konstitusiya hazırlığı üzrə komissiyasının 1995-ci il iyunun 5-də keçirilən birinci iclasında Azərbaycanın Konstitusiyası tarixinin dərin təhlili aparılır, bu sahədə olan bütün məsələlər ətrafı araşdırılır və qiymətləndirilir. Sovet dövründə qismən olsa da müstəqilliyi olan Azərbaycan Respublikasının 1978-ci ildə qəbul etdiyi Konstitusiyasının məhdudiyətlərinə baxmayaraq, xalqımızın böyük uğurlarının olması danılmazdır və 1993-cü ildən başlayaraq bu uğurların davam etdirilməsi istiqamətində işlərin görülməsi ilə yanaşı, böyük dövlət xadimi və uzaqgörən siyasətçi kimi Heydər Əliyev bu gün dünya siyasətçilərinin aparıcı simalarından biri sayılır və böyük nüfuz qazanmışdır.

Heydər Əliyevin əsas cəhətlərindən biri o idi ki, o, realist siyasətçi idi. O, həyatın tələblərini vaxtında və düzgün qiymətləndirməyi, qətiyyətli qərarlar qəbul etməyi bacaran rəhbər idi. Bu dahi insanın dövlətçilik fəaliyyətini və idarəçilik təcrübəsini öyrənmək üçün onun siyasi irsini daha dərinləndirən araşdırmaq və tərtib etmək bu gün də vacib məsələlərdən biridir.

respublika ziyalılarının bütün potensialını, eyni zamanda xarici ölkələrin təcrübəsini dərinləndirən insanları bu işə cəlb etmişdi.

Heydər Əliyev Konstitusiya ilə əlaqədar apardığı müzakirələrdə böyük inam və əzmlə qurduğu yeni Azərbaycanın mükəmməl idarəçilik sisteminin yaradılmasını təmin edirdi. Azərbaycan tolerantlığının, Azərbaycan dövləti modelinin dünyada təqdir olunması onun apardığı həmin müzakirələrin nəticəsidir desək, səhvə yol verməyəcək. Keçmiş irsə və dövlətçilik sahəsində əldə olunmuş nailiyyətlərə hörmətlə yanaşmaqla bərabər Ulu Öndər zamanla, dünya sivilizasiyası ilə ayaqlaşan bir dövlət sistemi qurmaq üçün bütün vasitələri səfərbər etməyi bacardı. Ulu Öndər Azərbaycanın yeni Konstitusiyasının məzini izah edərək deyirdi: "Bizim Konstitusiyamız Azərbaycanı möhür demokratik, hiqruqi, dünyəvi, sivilizasiyalı bir dövlət qurması üçün əsas yaratmalıdır".

Heydər Əliyev dövlətin ahəngdar fəaliyyətini təmin edən əsas qanunun roluna yüksək dəyər verərək bu səhəddə əsas insan haqları və azadlıqlarının öksini tapmasını, dövlətin xalq üçün olması prinsipini təmin etmiş, "Xalq dövlət üçün yox, dövlət xalq üçün olmalıdır" prinsipini qətiyyətlə irəli sürmüşdür.

Ulu Öndərin bu sözlərini onun səmimi etirafı kimi qəbul etmək olar: "Mən hər bir şeyi qanunla edirəm. Qanun mənim üçün əlidir. İndiyə qədər həyatımda, çoxillik həyatımda qanunsuz bir iş görməmişəm, ədalətsiz bir iş görməmişəm. İndiyə qədər gördüyüm işlərin hamısına cavabdehəm. Səhvələrim də olubdur, adamların seçilməsində və yerləşdirilməsində səhvələrim olubdur. Bu gün də səhvələr var və bu da təbii haldır". Böyük rəhbər etimad göstərən vəzifəyə təyin etdiyi şəxslərin, o cümlədən Sürət Hüseynov kimi adamların adlarını çəkərək onların dövlətçiliyimizə vurduğu zərbələri qeyd edirdi.

Heydər Əliyevin həyat prinsipi belə idi ki, son nəfəsinə qədər xalqna xidmət edəcəkdir və bunu vəzifə tutmaq üçün yox, Vətən qarşısında borc kimi yerinə yetirəcəkdir. Amma eyni zamanda bu vəzifəni yerinə yetirmək üçün məsuliyyəti dərk ediyini və

heç kəsə güzəştə getməyəcəyini bildirərək deyirdi: "Mən buraya özüm öz xoşumla gəlməmişəm... bu vəzifəni tutmaq üçün gəlməmişəm. Mən bunun arzusunda olmamışam. Ancaq bir halda ki məni tale buraya gətirib, xalqın iradəsi gətirib, mənim üzümə bu böyük yük düşübür - mən bu məsuliyyəti, bu yükü həyatımın son dəqiqəsinə qədər aparacağam və bütün qüvvəmi, biliyimi buna sərf edəcəyəm, heç kəs də bu işdə mənə mane ola bilməz. Kim isə doğrudan bizim dövlətimizin inkişafına kömək etmək istəyirsə, gəlsin əlini uzatsın, kömək etsin. Kömək etmək istəyənlər üçün kömək etməyəcəyəm. Ancaq kimsə mən burada olduğum vaxt gəlib iddialarla nəyə nail olmaq istəyirsə, buna nail ola bilməyəcəkdir". Bu sözlər Ulu Öndərin dövlət mənafelərinin qorunmasında nə qədər qətiyyətli olduğunu bir daha təsdiq edir.

Ulu Öndərin idarəçilik prinsipləri qəti və aydın idi. O, bütün məsələlərdə xalqın və millətin mənafeyini hər şeydən uca tutur, ictimaiyyətin rəyini diqqətlə öyrənir, qəbul edilən təklifləri real surətdə həyata keçirir, bütün mühüm qərarları ictimai rəy süzəncindən keçirməklə qəbul edirdi. Bu baxımdan 1995-ci il iyunun 5-dən noyabrın 10-dək Konstitusiya hazırlığı üzrə komissiyasının onun sədrliyi ilə keçirilən 9 iclasında hər maddəni, hər bəndi dəfələrlə müzakirə etməsi çox təqdirəlayiqdir. Heydər Əliyev demokratik, kollegial və eyni zamanda qəti qərarlar qəbul etməklə böyük dövlət xadimi olaraq Azərbaycanın xoşbəxt, müstəqil, əbədi azadlığı, ölkədə bütün vətəndaşların sərbəst yaşaması, həmçinin milli maraqlarının nəzərə alınması üçün təminat yaratmışdır.

Heydər Əliyev hər kəsdən Azərbaycanın dövlətçiliyini qorumaqda yüksək məsuliyyət tələb edirdi. Dövlətin gücünə, xalqın dövlətə dəstəklənməsinə və xalqın iradəsinə arxalanan Heydər Əliyev uzaqgörən və realist

siyasi xadim kimi bütün dövlət qurumlarının, hüquq-mühafizə orqanlarının, eləcə də ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyaların məsuliyyətini vacibliyini qeyd edərək göstərdi ki, siyasi partiyalar, yaxud ayrı-ayrı müxtəlif siyasi baxışı olan şəxslər eger doğrudan da Azərbaycanın dövlətçiliyini qorumaq istəyirlərsə, doğrudan da Azərbaycanı hiqruqi, demokratik, milli zəminə əsaslanan dünyəvi, sivilizasiyalı dövlət qurulmasını istəyirlərsə, onlar ölkə üçün vacib tədbirlərin həyata keçirilməsində, respublikada ictimai-siyasi sabitliyin təmin edilməsində çalışmalı, sabitliyin pozulmasına yol verməməlidirlər.

Ulu Öndərin yaratdığı Konstitusiyada Azərbaycanın əbədi müstəqilliyinin əsas təzisləri müəyyən edilmiş və xalq tərəfindən alqışlanmışdır. Heydər Əliyevin qətiyyətli idarəetmə sisteminin bütün detallarını hərtərəfli öyrənilməsi və tətbiq edilməsinin Azərbaycanın dövlət quruculuğunda mühüm əhəmiyyəti olmuşdur və bu, Ümummilli Liderin layiqli davamçısı möhtərəm Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir.

Ulu Öndərin idarəetmədə bütün qərarları düşünlümlü və razılaşdırılmış şəkildə qəbul etməsi onun mühüm prinsiplərindən biri idi. Məsələn, Konstitusiyamızın təkcə 21-ci maddəsi, yəni Azərbaycan dili barədə 3000-dən çox təklif daxil olmuşdu və həmin təkliflərin hər biri diqqətlə öyrənilmiş və genişləndirilmiş 3 müşavirədə bu fikir öz həllini tapmış və böyük səs çoxluğu ilə referendumda qəbul edilmişdir. Heydər Əliyevin dövlətçilik prinsiplərinin uğuru və məzini onda idi ki, o, tutduğu yolumu doğruluğuna, düzgünlüyünə, Azərbaycanın bu yolla dünya birliyində özünə layiq yer tutacağına, gündən-günə güclənəcəyinə qəti inanırdı və bu yolda onunla, dövlətlə bir yerdə olan hər kəsin xalqa xidmət edəcəyini vurğulayırdı.

Ulu Öndərin yüz illiyi onun adına layiq şəkildə respublikanın hər yerində qeyd olunur və Heydər Əliyev irsi daha yaxından öyrənilir, araşdırılır və gündəlik həyatımızda tətbiq edilir. Heç kəs şübhə etmir ki, Heydər Əliyevin qurduğu dövlət müstəqilliyi əbədi, onun müdrik ideyaları ölməz olacaqdır.

Süleyman İSMAYILOV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti Administrasiyasının
söhbə müdiri